

SUMARNI INVENTAR

HR – DAZD – 46

MJESNO STARJEŠINSTVO RAB

1798. – 1806.

Izradila: Ivana Čubela, arhivist

ZADAR, 2007.

SADRŽAJ

OPIS FONDA

1. IDENTIFIKACIJA.....	3
2. KONTEKST	3
3. SADRŽAJ I USTROJ	5
4. DOSTUPNOST	8
5. DODATNI IZVORI	8
6. NAPOMENA	10
7. PODRUČJE KONTROLE OPISA	10
POPIS GRADIVA	11

1. IDENTIFIKACIJA

1.1 Signatura	HR DAZD 46
1.2. Naslov	Mjesno starješinstvo Rab (<i>Superiorità locale di Arbe</i>)
1.3. Vrijeme nastanka gradiva	1798.-1806. (fond)
1.4. Razina opisa	Fond
1.5. Količina i nosač jedinice zapisa	24 kutije

2. KONTEKST

2.1. Naziv stvaratelja

Mjesno starješinstvo Rab (*Superiorità locale di Arbe*)

2.2. Upravna povijest

Austrijska okupacija Dalmacije ne donosi u pokrajinu velike promjene. Usprkos želji grofa Raimonda Thurna da u novopripojenoj zemlji ustroji mrežu prvostupanjske vlasti, opća politika je bila takva da se suviše ne dira u prava privilegiranog sloja u bivšim mletačkim područjima.¹

Grof Thurn potkraj 1797. g. dobiva titulu C.K.Povjerenik (*Ces.Reg. Commisario*) kojeg je imenovao kralj odnosno Dvorska kancelarija u Beču. Pored povjerenika, postojala je i C.K.Dvorska komisija (*Ces.Reg. Aulica Commissione*) koja predstavlja središnju vlast u čiju su mjerodavnost spadali uprava, financije i sudbena vlast koja još uvijek nije odvojena od uprave.

Ukazom od 17. prosinca 1797. g.² umjesto vojno-generalske vlasti ustrojena je Vlada za Dalmaciju (*C.K. Governo della Dalmazia*) i Prizivni sud (*C.K. Tribunale d'Appello*) sa sjedištem u Zadru. Time je po prvi put istaknuta razlika između upravne i sudbene vlasti.

Vlada za Dalmaciju sastavljena je od gubernatora i predsjednika vlade, predsjednika Prizivnog suda i pet vijećnika koje je imenovao kralj. Pokrajina je bila podijeljena na mjesna starješinstva (*Superiorità locali*) na čelu s rektorom ili sucem upraviteljem.

¹ Vjekoslav Maštrović, *Razvoj sudstva u Dalmaciji u XIX stoljeću*, Zagreb 1959., str. 24.

² *Raccolta di editti e proclami corsi nel regno della Dalmazia*, Zadar, 1799., str. 52

Pored upravne vlasti, mjesna starješinstva su obnašala i sudbenu vlast. Sudbene poslove obavljali su i pomirbeni ili mirovni sudovi (*Giudizio di pace*) i to u parnicama male vrijednosti, bez priziva i samo ako bi stranke postigle sporazum, jer bi u suprotnom takav spor morao rješavati prvostupanjski sud. U manjim mjestima, u vrijednosti spora do pet forinti, sudili su i pukovnici, serdari ili harambaše.

Godine 1805. Prizivni se sud formalno odvaja od Vlade. U naredbi od 17. prosinca 1797. g. pristupilo se osnivanju prvostupanjskih sudskih i upravnih organa i u ostalim djelovima Dalmacije, nakon što je to učinjeno u Zadru kao glavnom gradu. U kotarskim mjestima (*Superiorità locali*) pored upravne vlasti postavljaju se i kotarski sudovi. To su: Zadar, Šibenik, Skradin, Nin, Trogir, Split, Omiš, Makarska, Cres, Krk, Rab, Pag, Brač, Hvar, Korčula, Knin, Klis, Sinj, Imotski, Narenta (Metković) i Poljica. Prvostupanjski sudovi (*C.K. Tribunali di prima istanza*) u Zadru, Splitu i Kotoru odvajaju se od uprave i dobivaju mjerodavnost nad tim područjima. U manjim mjestima i dalje su ostali mirovni sudovi, a sudili su u sporovima do 25 forinti. Suce pomirbenog suda imenovao je povjerenik u Zadru. I nadalje su postojale općine iz mletačkog razdoblja i to plemićko-gradske i pučke, koje su uz određena ograničenja ipak sačuvale stare privilegije i prava. Njihovo područje obuhvaćalo je grad, kao sjedište, i okolno područje na kojem može biti još neko mjesto, tvrđava ili selo. To je bila najniža upravno-teritorijalna jedinica i naziva se Mjesno starješinstvo te se može poistovjetiti s kotarom. Dana 11. veljače 1798. godine u Zadru je izdan proglas o osnivanju Mjesnog starješinstva Rab.³

2.3. Povijest arhivskog fonda

Spisi Mjesnog starješinstva u Rabu koje je ujedno imalo i funkciju prvostupanjskog suda bili su u nadležnosti Kotarskog suda u Rabu. Nije moguće utvrditi jesu li tamo bili i fizički smješteni. Spisi Mjesnog starješinstva Rabu nalazili su se u sklopu ostalih spisa koji se odnose na područje otoka Raba od mletačke vladavine 1441. g. skoro do kraja austrijske uprave 1909. g. Gradivo je stiglo u ovaj arhiv 23 travnja 1947. g., a bilo je raspoređeni u 20 svežnjeva spisa.

³ Raccolta di editti..., str. 164-172.

2.4. Način preuzimanja

U Knjizi primljene građe Historijskog arhiva u Zadru, današnjeg državnog arhiva, pod brojem 1 za 1947. g., od 23. travnja nalazi se upis kojim je od Kotarskog suda u Rabu preuzeta građa *starog arhiva* Raba pod brojevima 94, 95 i 110/47, a obuhvaća Notarske spise od 1441.-1817., Spise mletačkih knezova od 1557.-1795., Spise Preture, Tribunala i Mirovnog sud od 1798.-1834., i Spise Kotarskog suda od 1858.-1909. g.

3. SADRŽAJ I USTROJ

3.1. Djelokrug i sadržaj

Plan podjele cijelog područja Dalmacije, izuzev Boke Kotorske, izvršen je u veljači 1798. g. po uzoru na Zadar i naredbu od 17. prosinca 1797. g.⁴ Dalmacija je podijeljena na 20 odnosno 22 kotara sa sjedištima u slijedećim mjestima: Cres, Krk, Rab, Pag, Zadar, Nin, Novigrad, Skradin, Šibenik, Knin, Sinj, Trogir, Split, Klis, Omiš, Brač, Hvar, Korčula, Imotski i Makarska, dok su Poljica i Metković zadržali staru upravu. Za svako područje izdavana je posebna naredba ili proglas o njihovom utemeljenju i organizaciji, pa tako i o spajanju nekih mjesta i područja u zajednički kotar.

Upravu kotara ili Mjesnih starješinstava sačinjavali su: na čelu kotara rektor ili sudac upravitelj (*Giudice dirigente*), zatim dva ili više sudaca prisjednika (*Giudici assessori*), te jedan ili dva tajnika, kancelist i pisari. Po ukazu grofa Raimonda Thurna o osnivanju Mjesnog starješinstva Rab, od 11. veljače 1798. g.⁵, u gradu Rabu to su rektor ili sudac upravitelj plemeniti gospodin Juraj Livić pok. Ivana, dva prisjednika- gospoda Juraj Spalatin i Mark' Antonio Kolić, jedan sekretar ili kancelar – gospodin Antonio de Dominis pok. Giovannija.

Istim ukazom regulirana je i nadležnost Mjesnog starješinstva koje osim upravnih funkcija, odnosno poslova vezanih uz nesmetano odvijanje političkog i privrednog života u gradu ima i sudsku nadležnost prvog stupnja. Dakle, Mjesno starješinstvo je prvostupanjski sud, *Pristolje od prve tužbe*, kod koga se sudski poslovi vrše odvojeno od upravno-političkih. Rektor ili sudac upravitelj redovno je

4. Vjekoslav Maštrović, Razvoj sudstva u Dalmaciji...., str. 35

⁵ Raccolta di editti..., str. 164-172

vršio upravno-političke, a prvi i drugi sudac prisjednik sudske poslove.⁶Ovaj je sud bio nadležan za kaznene predmete i građanske sporove čija vrijednost spora ne prelazi 20 fiorina ili 240 dalmatinskih lira.⁷

Kancelarijsko poslovanje je, kao i u svim austrijskim državama, propisivala dvorska uredba od 26. svibnja 1786. g., kao jedna od mjera cara Josipa II, čiji je autor bio C.K. Viši činovnik bečkih centralnih ureda Joseph von Sonnenfels. Kancelarijsko poslovanje podrobnije je propisano u nedatiranoj radnoj uputi o poslovanju državnih ureda (koje obuhvaćaju odjeljenje za primanje predstavki, otpравниštvo i registraturu) – *Patentbuch de Anno 1786*. (Normalije 1785-1786.)⁸.

Novost koju na ove prostore uvodi Austrija su sudski i upravni urudžbeni zapisnici, koji nažalost za Mjesno starješinstvo u Splitu, za razliku od nekih drugih starješinstava, nisu sačuvani. Politički spisi (7 kutija) na zadnjem listu ili na polovici upotrijebljenoj kao košuljica imaju oznaku od I do VIII. Prethodno citirani Žontar kaže da je propis bio da se spisi fascikuliraju po materiji tako da su u istom predmetu u registraturi spisi bili odloženi po kronološkom redu koji je bio određen rednim brojem upisa u urudžbeni zapisnik (koje nažalost nemamo sačuvane). Nažalost, nigdje nije pronađen popis naziva (predmet, sadržaj) po kojima su odlagani spisi u registraturi na koje su se odnosili rimski brojevi od I do VIII.

3.2. Odabiranje, izlučivanje i rokovi čuvanja

Nije moguće pronaći podatak da je u ovom fondu vršeno bilo kakvo izlučivanje. Tek se pregledom i isčitavanjem spisa može zaključiti da su na neki način oni ipak selektirani i vjerojatno premješteni jer puno spisa nedostaje. Spisi fonda Mjesnog starješinstva Raba odnose se isključivo na upravu, funkcioniranje grada, ustroj nastave, komuniciranje s vojnim jedinicama na području grada, opskrbu, privredu, razne okružnice i nalozi centralne vlade u Zadru. Sudski spisi se većinom odnose na ostavinske rasprave.

Novo izlučivanje nije predviđeno. Gradivo se čuva trajno.

3.3. Dopune

⁶ Ivan Beuc, Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskog (1527-1945), Zagreb 1969.

⁷ Vjekoslav Maštrović, Razvoj sudstva u Dalmaciji....., str. 36

⁸ Jože Žontar, Razvoj sistemov poslovanja v spisi pri upravnih oblasteh do reforme pisarniškega poslovanja leta 1956., Arhivi, glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije, Letnik XVI, st.1-2, Ljubljana 1993.

3.4. Plan sređivanja

Publikacija „Arhivski fondovi i zbirke SFRJ“ iz 1984. g. registrirala je arhivski fond *Mjesno starješinstvo Rab* koji ima 20 kutija i nijednu sačuvanu knjigu. Za potrebe arhiva i manipulacije gradivom, šezdesetih godina prošlog stoljeća, fond je djelomično obrađen kako bi se napravio nekakav improvizirani popis gradiva koji se do sada koristio. Po osobnom mišljenju, time je napravljena velika greška jer su se spisi potpuno pomiješali - različite vrste spisa, različite godine, različit sadržaj, a što je bilo najgore od svega, svi spisi su, nakon tog neprirodnog i nestručnog slaganja, još i paginirani. Još jednu poteškoću predstavljao je velik broj spisa bez broja, te spisa koji su očito izdvojeni iz drugih fondova, te nepostojanje uredskih knjiga koje bi nam dale kakav-takav uvid u prvobitni red kod stvaratelja.

Gradivo *Mjesnog starješinstva Rab 1798. do 1806. godine* djelomično je sačuvano, spisi postoje za sve godine, iako uopće ne postoje sudski spisi za 1805. g. dok politički spisi za istu godinu postoje. Neki od njih su znatno oštećeni, kao npr. spisi iz kutije broj 2 koji su pronađeni u spisima fonda „Centralna blagajna“.

Budući da je zatečeno stanje u fondu blago rečeno bilo konfuzno, najteža odluka koju je trebalo donijeti je princip po kojemu će se spisi sređivati. Kako su sačuvani i politički i sudski spisi, osnovna odluka bila je podijeliti spise u te dvije serije te je stoga gradivo tako i sređeno, pri čemu je najviše vremena izgubljeno na samom fizičkom razdvajanju i točnom raspoređivanju spisa, nakon što bi se ušlo u sam sadržaj spisa jer su mnogi, kao što sam već napomenula, bez ikakvih oznaka i brojeva. Na sam kraj, zadnje dvije kutije, složena je jedna kutija sudskih i civilnih taksi koja obuhvaća cjelokupno razdoblje, došla je kao jedna cjelina i nije imalo smisla razdvajati ju te u zadnjoj kutiji ostaci sudskih protokola.

Spisi su složeni u 24 kutije, od čega se u prvoj kutiji nalazi određeni broj predspisa. U kutijama od 1. do 7. nalaze se politički spisi starješinstva od 1798.-1806. g; u kutijama od 8. do 24. sudski spisi koji obuhvaćaju cjelokupni period rada Mjesnog starješinstva Rab.

Kutije su označene jasnim i uočljivim brojevima.

4. DOSTUPNOST

4.1. Pravni položaj

Fond ima status javnog arhivskog gradiva.

4.2. Uvjeti dostupnosti

Prema članku 18. Zakona o zaštiti arhivskog gradiva i arhivima (NN 105/97) gradivo je dostupno svim korisnicima.

4.3. Autorsko pravo / uvjeti umnožavanja

Umnožavanje je dozvoljeno sukladno Pravilniku o korištenju arhivskog gradiva (NN 67/1999).

4.4. Jezik i pismo u gradivu

Jezik: spisi su na talijanskom jeziku, osim pojedinih koji su hrvatski ili francuski, te par dvojezičnih, talijansko-hrvatskih

Pismo: latinica

4.5. Tvarne značajke

Papir.

4.6. Obavjesna pomagala

Nisu sačuvane nikakve knjige koje pripadaju fondu, dok u Arhivu do sada nije bilo obavjesnih pomagala. Sada je izrađen sumarni inventar.

5. DODATNI IZVORI

5.1. Postojanje i mjesto izvornika

Izvornici se nalaze u Državnom arhivu u Zadru.

5.2. Postojanje i mjesto čuvanja preslika

Preslike ne postoje.

5.3. Dopunski izvori

Gradivo fonda HR DAZD 32-Dvorska komisija za Istru, Dalmaciju i Albaniju (1798.-1806.);

Gradivo fonda HR DAZD 33-Vlada za Dalmaciju (1798.-1806.);

Gradivo fonda HR DAZD 34-Dvorski komesar za Dalmaciju P. Goess (1802.-1804.);

Gradivo fonda HR DAZD 35-Guverner za Dalmaciju barun T. de Brady (1804.-1806.);

Gradivo fonda HR DAZD 386 -Štampe.

5.4. Bibliografija

- Antoljak Stjepan: Predaja Dalmacije Francuzima, JAZU, Zagreb 1952.;
- Beuc Ivan: Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj 1527.-1945., Zagreb 1969.;
- Erber Tullio: Storia della Dalmazia dal 1797 al 1814, Zadar 1886.;
- Foretić Dinko: Opći inventar Državnog arhiva u Zadru, Zadar-zbornik, Matica hrvatska, Zagreb 1964.;
- Karlić Petar: Kraljski Dalmatin 1806.-1810., Zadar 1912.;
- Lago Valentino: Memorie sulla Dalmazia, svezak 1, Venecija 1868.;
- Maštrović Vjekoslav: Razvoj sudstva u Dalmaciji u XIX stoljeću, Zagreb 1959.;
- Maštrović Vjekoslav: Brodarstvo u Dalmaciji u Prvoj austrijskoj vladavini (1797.-1806), Društvo za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije u Zadru, Zadar 1968.;
- Novak Grga: Prošlost Dalmacije, Zagreb 1944.;
- Novak Grga: Pokret za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom (1797.-1814.), Radovi JAZU, Zagreb 1940.;
- Novak Grga: Povijest Splita III, Čakavski sabor, Split 1978.;
- Peričić Šime: Podjela zadarskih arhiva između Italije i Kraljevine SHS (1924.-1926.), Arhivski vjesnik br. 21-22, Zagreb, 1978.-1979.;
- Peričić Šime: Gospodarska povijest Dalmacije od 18. do 20. stoljeća, Matica Hrvatska Zadar, Zadar 1998.;
- Pisani Paul: La Dalmatie de 1797 a 1815, Paris 1893.;
- Šišić Ferdo: Kako je postao današnji pojam Dalmacije i pitanje sjedinjenja s Hrvatskom, Almanah jadranske straže, Split 1927.;
- Usmiani Ante: Opći inventar Zadarskog arhiva iz 1828., Arhivski vjesnik br. 19-20, Zagreb 1976.-1977.;

PERIODIKA:

- Kraljski Dalmatin, Zadar, 1806.-1810.;
- Novo doba, br. 298, Split 1923.;

ZBIRKE ZAKONA:

- Istruzioni per le Imperiali Regie Preture della Dalmazia, svezak 1 i 2, Zadar 1799.;
- Raccolta di editti e proclami corsi nel Regno della Dalmazia, svezak 1 i 2, Zadar 1799.;
- Regolamento generale della procedura giudiziaria per le cause civili, Venecija 1798.

ARHIVSKI FONDOVI I ZBIRKE

- HR DAZD 377 Miscellanea;
- HR DAZD 251, Arhiv arhiva;
- HR DAZD 386, Štampe.

6. NAPOMENA

7. PODRUČJE KONTROLE OPISA

7.1. Napomena arhivista

Sumarni inventar izradila Ivana Čubela, arhivist

7.2. Pravila i propisi

Inventar izrađen po pravilima Opće međunarodne norme za opis arhivskog gradiva ISAD(G).

7.3. Nadnevak izrade opisa

Opis izrađen 2007. godine

SUMARNI INVENTAR

1. IDENTIFIKACIJA

- 1.1. Signatura** HR DAZD 46 / 1
- 1.2. Naslov** Mjesno starješinstvo Rab
(*Superiorità locale di Arbe*)
Politički spisi (*Atti politici*)
- 1.3. Vrijeme nastanka gradiva** 1797. – 1806.
- 1.4. Razina opisa** Serija
- 1.5. Količina i nosač jedinice zapisa** 7 kutija

KUTIJA	GODINA	BROJ PREDMETA	SADRŽAJ	NAPOMENA
1.	1797. 1798.	1 / 19 1 / 98	Politički spisi (<i>Atti politici della Superiorità di Arbe</i>)	puno spisa nedostaje
2.	1798.	100 / 160	Politički spisi (<i>Atti politici della Superiorità di Arbe</i>)	puno spisa nedostaje
3.	1799.	1 / 230	Politički spisi (<i>Atti politici della Superiorità di Arbe</i>)	puno spisa nedostaje
4.	1800.	48 / 346	Politički spisi (<i>Atti politici della Superiorità di Arbe</i>)	puno spisa nedostaje a pojedini su jako oštećeni od vlage
5.	1800. / 1801.	194 / 496	Politički spisi (<i>Atti politici della Superiorità di Arbe</i>) Spisi imaju oznake iz obje godine	puno spisa nedostaje

KUTIJA	GODINA	BROJ PREDMETA	SADRŽAJ	NAPOMENA
6.	1801.	1 / 463	Politički spisi (<i>Atti politici della Superiorità di Arbe</i>)	puno spisa nedostaje
	1802.	149 / 592		
7.	1803.	59 / 554	Politički spisi (<i>Atti politici della Superiorità di Arbe</i>)	puno spisa nedostaje mehanička i oštećenja od vlage
	1804.	18 / 340		
	1805.	69 / 445		

1. IDENTIFIKACIJA

1.1. Signatura	HR DAZD 46 / 2
1.2. Naslov	Mjesno starješinstvo Rab (<i>Superiorità locale di Arbe</i>) Sudski spisi (<i>Atti del Giudizio della prima istanza</i>)
1.3. Vrijeme nastanka gradiva	1797. – 1806.
1.4. Razina opisa	Serijski
1.5. Količina i nosač jedinice zapisa	17 kutija

KUTIJA	GODINA	BROJ PREDMETA	SADRŽAJ	NAPOMENA
8.	1797. 1798.	4 / 22 1 / 47	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
9.	1798. 1798.- 1799. 1799.	1 / 100 1 – 9 1 / 100	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>) Sudski sporazumi (<i>Compromessi</i>) Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje uvezeni sveščić, ne razdvaja se
10.	1799.	104 / 326	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
11.	1800.	1 / 350	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
12.	1801.	1 / 150	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje

KUTIJA	GODINA	BROJ PREDMETA	SADRŽAJ	NAPOMENA
13.	1801.	151 / 180	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
14.	1801.	181 / 384	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
15.	1802.	1 / 70 1 - 26	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>) Uvezene parnice (<i>Giudizi summarii</i>)	puno spisa nedostaje
16.	1802.	71 / 200	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
17.	1802.	201 / 339	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
18.	1803.	1 / 150	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
19.	1803.	151 / 278	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
20.	1804.	1 / 100	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
21.	1806.	1 / 150	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
22.	1806.	151 / 280	Sudski spisi (<i>Atti del giudizio della prima istanza</i>)	puno spisa nedostaje
23.	1799. – 1814.		Sudske i civilne takse pri Vrhovništvu Raba (<i>Giornale delle tasse giustiziali e civili presso la C. R. Superiorità locale di Arbe</i>)	

KUTIJA	GODINA	BROJ PREDMETA	SADRŽAJ	NAPOMENA
24.	1799. – 1807.		Ostaci (pojedinačni listovi) sudskih protokola Mjesnog starješinstva <i>(Protocollo giustiziale della Superiorità di Arbe)</i>	